

Vanhempien vaiva, tutkijoiden tuska

TV:N VÄKIVALTA, IKÄRAJOITUKSET JA V-SIRU

Amerikkalainen televisioväkivalta- ja ohjelmaluokittelukeskustelu on käynyt entistään kiivaampana sen jälkeen, kun laki ns. v-sirun pakollisuudesta allekirjoitettiin 1996. Kyseessä on televisioon asennettava elektroninen lisälaitte, jonka avulla vanhemmat pystyvät ohjelmoimaan, mitä lapset voivat katsoa. Laitte vaatii toimiakseen ohjelmiin liitettävät koodit, jotka pohjautuvat ohjelmien luokitteluun. V-siru on pakollinen uusissa televisioissa ensi vuoden alusta lähtien.

V-siru tuli mukaan television haittavaikutuskeskusteluun 1994, jolloin sitä tarjottiin yhtenä ratkaisuna television arveluttavaan ohjelmatarjontaan. Samaisena vuonna, osin v-sirun luoman tarpeen vuoksi, sai alkunsa amerikkalainen kansallinen televisioväkivallan tutkimus (National Television Violence Study, NTVS). Sen tarkoitus on muun muassa kartoittaa ohjelmien sisältöjä, jotta voitaisiin luoda toimiva luokittelusysteemi v-sirun käyttöä varten.

Tämän kolmivuotisen ja -osaisen tutkimuksen toisen osan tulokset julkistettiin Washingtonissa 27.3.1997. Tämä katsaus pohjautuu kyseiseen raporttiin sekä siitä käytyyn keskusteluun.

Taustaa: väkivalta, televisio, yhteiskunnallinen keskustelu

Television varhaisvuosista asti amerikkalaiset ovat keskustelleet televisioväkivallan vaikutuksista. Vielä kymmenen vuotta sitten pohdittiin lähinnä sitä, onko ongelmaa olemassakaan ja vaikuttaako televisioväkivalta todellakin katsojien asenteisiin, arvoihin ja käyttäytymiseen. NTVS:n tutkijoiden mukaan tähänastiset tutkimukset ovat antaneet kysymykseen myöntävän vastauksen, joskin tietyin varauksin: esimerkiksi pitkäaikaisvaikutuksia ei juuri ole tutkittu.

Norjalainen televisiotutkija Anita Werner (1996, 121-122) korostaa tutkimusten jakautuvan kahteen pääsuuntaukseen. Ensimmäisen mukaan mediaväkivalta lisää väkivaltaa todellisessa elämässä. Toisen suuntauksen edustajien mielestä kyse on vain moraalipaniikin ilmentymästä. Werner (1996, 116-118) itse painottaa sitä, että mediaväkivallan ja lasten aggressiivisuuden tutkimukseen liittyy myös suuria menetelmällisiä vaikeuksia, kuten mittausongelmat ja keinotekoiset tilanteet. Tämän lisäksi syy-seuraus -suhteita selvittelleet pitkäaikaistutkimukset eivät anna yksiselitteisiä vastauksia siihen, mikä on syy ja mikä seuraus aggressiivisen käyttäytymisen ja väkivaltaisten ohjelmien seuraamisen välillä.

Asiaa mutkistaa sekin, että aikuiset eivät aina välttämättä ymmärrä lasten reaktiota pelottaviin ohjelmiin. Myös lasten kyky tehdä havaintoja vaihtelee iän mukaan, samoin kuin heidän kykynsä ymmärtää näkemänsä ja tulkita se, muisuttua professori Joanne Cantor (1994, 238). Cantor työskentelee Wisconsin-Ma-

dison -yliopiston viestintätieteiden laitoksella ja vastaa NTVS-tutkimuksen ohjelmaluokitteluosiosta.

Tuoreemmat tutkimukset ovatkin pyrkineet selvittämään sitä, missä olosuhteissa ja millä ehdoilla haitalliset seuraukset, kuten väkivaltaan turtuminen, pelot tai aggressiivisten asenteiden ja käyttäytymisen oppiminen ovat todennäköisiä. Tutkimuksissa on todettu, että väkivaltaiset kuvaukset vaikuttavat eri tavoin eri ihmisiin. Erityisen alttiita ovat alle seitsemänvuotiaat. Koska pienten lasten kognitiiviset kyvyt ovat vasta kehittyvässä, he tulkitsevat televisiota usein toisin kuin varttuneemmat katsojat. He tulkitsevat helpommin esimerkiksi piirrettyihin sisältyvän väkivallan realistisena, minkä vuoksi tällaisten ohjelmien esittäminen lapsille on ongelmallista. Mikäli väkivaltaisen kohtauksen seurauksena tuleva rangaisutus esiintyy ohjelmassa myöhemmin, lapset eivät välttämättä osaa liittää syytä ja seurausta toisiinsa. Eri ikäiset lapset myös pelkäävät erilaisia asioita, nuoremmat esimerkiksi groteskin näköisiä hahmoja, vanhemmat abstraktimpia asioita, kuten ydintuhoa (Cantor 1996, 96-97).

Kuluvan vuosikymmenen aikana amerikkalaisten huoli televisioväkivallan vaikutuksista nuoriin ja lapsiin on voimistunut entisestään. Tähän ovat osaltaan vaikuttaneet juuri tutkimukset, joiden tulokset todistavat televisioväkivallan yhteiskunnalliset haittavaikutukset todeksi. (Vrt. Werner 1996, 123.) Vuoden 1992 rotumellakat Los Angelesissa ovat todennäköisesti lisänneet vettä myllyyn. Ne vaikuttivat vuoden 1994 government hearings -keskusteluihin, joissa käsiteltiin gangstarapin arveluttavia sisältöjä ja vaikutuksia. Gangstarapin ja 1990-luvun alussa huomattavasti lisääntyneen aseellisen väkivallan välille rakennettiin yhteyksiä, vaikkei suoranaisesti väitettykään, että niiden välillä oli selvä syy-seuraus -suhde (GH 1994). Musiikkitelevision ja musiikkivideoiden myötä raja television ja populaarimusiikin välillä on entisestään hämärtynyt. Tästä johtuen on helppo todeta yhtäläisyyksiä tuolloin käydyin keskustelun ja tämän hetken puheenaiheiden välillä. Yhä edelleen kysytään mikä on tarjolla olevien ohjelmien ja musiikin osuus tämän päivän ongelmissa, miten ne muokkaavat yleisönsä arvoja ja asenteita tai mitä ne kertovat yhteiskunnan tilasta. Tutkimuksen kohteina ovat ennen kaikkea "vaikutuksille alttiit" nuoret ja lapset.

Kirjassaan *Media Matters* John Fiske (1996, 1) viittaa vuoden 1992 mellakkaan Los Angelesissa yhtenä Amerikan historian kalleimmista urbaaneista kansannousuista. Vaikkei televisioväkivallan ja mellakoiden välille voikaan vetää yhtäläisyysmerkkejä, ei voi olla kiinnittämättä huomiota siihen, että suurkaupunkien ghetot ja niiden väkivalta ovat keskeinen osa televisioväkivalta-debattia. (Vrt. Kytömäki 1991, 64.) Yleinen mielipide ja huoli yhteiskunnan kehityksestä ovat saaneet säästösten laatijat – jälleen kerran – vaatimaan televisioteollisuuden edustajilta suurempaa vastuuta. Heidän pitäisi kiinnittää enemmän huomiota siihen, miten väkivaltaa televisiossa esitetään.

HBO-kanava on tänä keväänä vastannut vaatimukseen tuottamalla videon *Taking Charge of Your TV*, jossa Rosie O'Donnel, yksi tämän hetken suosituimmista talkshow-tähdistä, opastaa vanhempia ja lapsia kriittisen television katselun saloihin. (Mendoza 1997; TV Guide March 15-21 1997, 15.) ABC-yhtiö on sen sijaan reagoinut haasteeseen tuottamalla lasten kasvatusta käsittelevän ohjelmasarjan *I Am Your Child*, jonka tähtenä ja oppaana kasvatuksen maailmaan toimii suosittu näyttelijä Tom Hanks (Fleming 1997, 30-34).

Jo parin vuoden ajan televisioteollisuus on myös opastanut vanhempia luokittelemalla ohjelmia valmiiksi. Mallina ovat toimineet elokuvateollisuuden soveltamat rajoitukset, kuten G (sallittu), PG (vanhempien valvonta suotavaa), PG-13 (ei alle 13-vuotiaille) ja R (kielletty). Vuoden alusta käyttöön tuli paranneltu versio luokittelusysteemeistä. Sekään ei tosin ole yksiselitteinen, kuten NTVS-tutkimus osoittaa.

Laajemman kontekstin keskustelulle tv-väkivallasta muodostavat presidentti

Bill Clintonin ja Hillary Clintonin aloittamat nuorille ja lapsille suunnatut projektit. Niillä pyritään nostamaan kansakunta 'takaisin jaloilleen' ja näin vaikuttamaan amerikkalaisen perheen ja yhteiskunnan myönteiseen kehitykseen. Viime vuonna Clinton kutsui televisioteollisuuden edustajat keskustelemaan ohjelmatarjonnan ongelmista ja taivutti nämä vapaaehtoisesti aloittamaan Tv-ohjelmien luokittelun vanhempien opastamiseksi.

NTVS - televisio-ohjelmien sisältötutkimusten maamerkki

Edellä kuvatussa kontekstissa sai alkunsa myös NTVS, joka ohjelmien sisältöjen ohella kartoittaa luokittelusysteemien toimivuutta ja väkivallan vastaisten tietoisukujen vaikutuksia. Tutkimusta rahoittaa NCTA (National Cable Television Association), ja sen toteuttamiseen osallistuu mediatutkijoita neljästä yliopistosta. Heidän lisäksi hankkeessa on mukana ohjelmapolitiikasta päättävien järjestöjen edustajia sekä projektin hallinnosta ja koordinoinnista vastaavia ihmisiä.

Tekijöiden mukaan kyseessä on tähän mennessä laajin tieteellinen televisioväkivaltaa kartoittava tutkimus. Tutkimukseen osallistuneista yliopistoista Kalifornian yliopiston (Santa Barbara) tutkijat kartoittavat väkivallan esiintymistä viihdeohjelmistoissa, kuten komediasarjoissa, elokuvissa, lasten ohjelmissa ja musiikkivideoissa. Teksasin yliopiston (Austin) tutkijat selvittävät väkivallan osuutta toisenlaisissa ohjelmissa – kuten todellisuuspohjaiset ohjelmat, sensaatiouutiset, puheohjelmat, poliisiohjelmat ja dokumentit. Wisconsinin yliopiston (Madison) tutkijat selvittävät väkivaltaluokittelujen ja ohjeiden käyttöä televisiossa, sekä niiden vaikutusta vanhempien ja lasten katselupäätöksiin. Pohjois Karoliinan (Chapel Hill) tutkijat kartoittavat televisioteollisuuden tuottamien väkivallan vastaisten tietoisukujen sisältöjä ja vaikutuksia. Koko projektia koordinoi Kalifornian yliopisto.

Vaikka tutkimuksen taustalla vaikuttaa huoli yhteiskunnan kehityksestä, asialla toinenkin puoli. Televisioyhtiöt nimittäin kilpailevat armottomasti katsojista. Tästä syystä eri osapuolet haluavat taata NTVS:n puolueettomuuden, jottei tutkimusta voida asiattomasti käyttää (ohjelma)politikoinnin välineenä. Niinpä projektiin osallistuu myös valvova neuvosto, jonka tarkoituksena on muun muassa varmistaa puolueettomuus ja riippumattomuus sekä tarjota neuvoja ja konsultoida tutkijoita. Mukana neuvostossa ovat vanhempien lisäksi kasvatus- ja koulutusalan ammattilaiset, sosiologit, lastenlääkärit, lakimiehet, psykologit, psykiatrit ja viestintätieteilijät. Kolmannes jäsenistä on viihdeteollisuuden edustajia, kuten käsikirjoittajia, tuottajia ja ohjaajia.

NTVS-tutkimus jakautuu kolmeen osaan, joista ensimmäinen kartoittaa ohjelmien väkivaltaisia sisältöjä. Toinen osa selvittelee ohjelmaluokitusten käyttöä sekä sitä, miten erilaiset luokitukset vaikuttavat lasten katselupäätöksiin ja miten näitä luokituksia ja ohjeita käytetään televisiossa. Tutkimuksen kolmas osa keskittyy väkivallan vastaisten tietoisukujen tarkasteluun. Sisältötutkimusten pääasiallisena kiinnostuksen kohteena on kontekstisidonnaisten osatekijöiden tarkastelu jonkin tietyn kuvauksen merkityksen ja vaikutuksen tarkastelussa. Aiempien tutkimusten perusteella on tultu siihen tulokseen, että mediaväkivalta sinällään ei välttämättä ole vahingollista, mutta tietyillä osatekijöillä on negatiivisia vaikutuksia katsojiin (väkivalta palkitaan, seurauksia ei näytetä jne) ja toisilla osatekijöillä taas on positiivisia vaikutuksia katsojiin (väkivallan tekijän väkivallaton rangaistus). NTVS-tutkijat ovat pyrkineet huolellisesti erottelemaan vahingolliset ja harmittomat kuvaukset toisistaan. Näin he ovat omasta mielestään antaneet aiempia tutkimuksia kattavamman kuvan televisioväkivaltaan liittyvästä problematiikasta.

Silti kvantitatiivisen tutkimuksen ongelmista ei ole mielestäni tässäkään tutki-

muksessa täysin päästy eroon. Käytetyt kategoriat ovat jäykkiä ja tulokset perustuvat yksittäisten kohtausten laskemiseen – tätä on tosin pyritty paikkaamaan laskemalla ensin yksittäiset tapaukset, sitten kohtaukset ja tarkastelemalla lopuksi koko ohjelman teemaa.

Vaikka väkivalta on pyritty määrittelemään siten, että sitä voidaan mitata luotettavasti ja tarkasti, se nähdäkseni perustuu strukturalistiseen käsitykseen fiksoituneista merkityksistä, eikä jätä tulkinnan varaa katsojalle. Tämä on tosin usein ongelma pelkkiin teksteihin keskittyvissä analyyseissä, joissa tekstin ja katsojan välistä vuorovaikutusta ei tarkastella, tai se perustuu oletukseen, eikä näin ole osa varsinaista tutkimusprojektia. Asettamissaan rajoissa tutkimus kuitenkin hahmottelee amerikkalaisten ohjelmien sisältöjä ja luo pohjan vaatimuksille paremmista ohjelmista sekä pohdinnoille v-sirun edellyttämästä luokittelusysteemistä.

Amerikkalainen televisio vuosituhannen vaihteen alla

Ensimmäisen, helmikuussa 1996 julkistetun raportin tulokset antavat kuvan televisiomaisemasta, jossa väkivalta on varsin yleistä. Tutkijoiden mukaan tällaisen ohjelmatarjonnan voi myös ennakoida vahvistavan negatiivisten asenteiden, arvojen ja käyttäytymisen kehittymistä katsojien keskuudessa. Toisena vuonna tutkimus keskittyi väkivallan määrän ja laadun tarkasteluun (1995-1996 kauden aikana). Painopiste oli niissä väkivallan kontekstuaalisissa tekijöissä, jotka ovat riskejä yleisölle. Yleiskuvan luomisen ohella tarkasteltiin kanavien eroja väkivallan esittämisessä sekä ohjelmatyyppien välisiä eroja (lasten ohjelmat, draama, komedia, elokuvat, musiikkivideot, tositapahtumiin perustuvat ohjelmat).

Toisen, kuluvan vuoden maaliskuussa julkistetun raportin mukaan tilanne on muuttunut varsin vähän tutkimusajanjakson ensimmäisen ja toisen vuoden aikana. Väkivaltaa esitetään ihannoiden, suurin osa väkivallasta on ”siistittyä”, edelleen löytyy vain harvoja väkivallan vastaisia ohjelmia. Kuvaukset, joilla on potentiaalisesti suuri vaikutus nuorten lasten asenteisiin ja käyttäytymiseen esiintyvät juuri heille suunnatuissa ohjelmissa ja lasten kanavilla. Varttuneemmille lapsille suurimman riskin muodostavat aggressiivisuutta suosivat elokuvat ja draamat. Todellisuuspohjaisten ohjelmien määrä on lisääntynyt huomattavasti tutkimusajanjakson aikana. Ne sisältävät kuitenkin vähemmän väkivaltaa kuin muut ohjelmat. ”Puhe väkivallasta” näissä ohjelmissa ei ole vähentynyt tänä ajankohtana. Kategoriana ”puhe väkivallasta” todellisuuspohjaisissa ohjelmissa tai keskustelu väkivallasta ja sen seurauksista tarkoittaa verbaalisten uhkausten laskemista, väkivallastaisten toimintojen tai niiden seurausten näkymistä ruudulla tai kuulumista kuvan ”ulkopuolelta”. Verbaalista ahdistelua sinällään ei lasketa puheeksi väkivallasta. Puhe väkivallasta on sekundaari kategoria: jos tapahtumasarja sisältää sekä visuaalista väkivaltaa että puhetta väkivallasta, se koodataan väkivallaksi. Todellisuuspohjaisten ohjelmien alalajien välillä on huomattavia eroja väkivallan kuvauksissa. Vaikka todellisuuspohjaisista ohjelmista suurin osa on päiväsaikaan esitettäviä, niin tämän genren väkivaltaisimmat ohjelmat esitetään illalla. Sen voisi olettaa ylläpitävän ja heijastavan jo amerikkalaisen radio- ja televisiohistorian alkutaipaleella syntyneitä sukupuolitunutta ohjelmapolitiikkaa. Iltaohjelmat on suunniteltu miespuolista yleisöä ajatellen; päiväsaikaan esitetään pääasiassa naisille suunnattuja ohjelmia (ks. Himes 1997).

Ohjelmien väkivallan määrän ja tyyppien pysyvyys ensimmäisen kahden vuoden aikana on huomattava, muttei mitenkään yllätys, korostavat tutkijat. Toisen vuoden aineisto kerättiin jo ennen kuin ensimmäisen vuoden tutkimustulokset julkaistiin. Televisioteollisuuden edustajilla ei siis ollut mahdollisuutta reagoida ja tehdä muutoksia, joita raportissa ehdotettiin. Näin ollen toisen vuoden tutkimustulokset todistavat osaltaan tutkimusmetodin luotettavuutta, ja vakuuttavat tut-

kijat siitä, että myöhempien vuosien tutkimustuloksissa mahdollisesti esiintulevat muutokset itse ohjelmistossa ja ohjelmissa ovat todellisia, eivätkä perustu mitausvirheisiin.

Laaja ja kattava sisältöanalyysi

Raportoidut tulokset perustuvat laajaan ja kattavaan sisältöanalyysiin. Yhdeksän kuukauden aikana lokakuusta 1995 heinäkuuhun 1996 kerättiin sattumanvaraisesti ohjelmia 23 kanavalta satunnaisen viikon luomiseksi jokaisesta lähteestä. Ohjelmia seurattiin aamukuuden ja iltayhdenoista välillä, 17 tuntia päivässä seitsemänä päivänä viikossa. Tällöin ohjelmaa kertyi kanavaa kohden 119 tuntia viikossa. Tutkimuksen kohteena olleet 23 kanavaa edustavat amerikkalaisten säännöllisimmin seuraamia lähteitä, sillä poikkeuksella että urheiluoohjelmia ja uutisia ei seurattu, minkä vuoksi kanavat kuten CNN ja ESPN eivät olleet seurannan kohteina.

Väkivaltaa mitattaessa tutkittiin kolmea eri ulottuvuutta. Ensin kartoitettiin väkivaltaisia tapauksia, tai uhrin ja väkivallan tekijän välistä vuorovaikutusta. Seuraavaksi analysoitiin väkivaltaisia kohtauksia. Esimerkiksi baaritappelussa on usein monia tapauksia erilaisten henkilöhahmojen välillä. Viimeksi analysoitiin kokonainen väkivaltainen ohjelma. Jotkut kontekstuaaliset tekijät heijastavat sitä, mitä tapahtuu henkilöhahmojen välillä juonen mikrotasolla, nämä on tutkimuksessa luokiteltu tapauksiksi. Toiset kontekstuaaliset tekijät vaativat suurten sisältökokonaisuuksien, kuten kokonaisen kohtauksen tai ohjelman huomioon ottamista. Koko ohjelma täytyy arvioida esimerkiksi silloin, kun halutaan tietää onko sen kaiken kattavana teemana väkivallanvastaisuus. Väkivallan analysointi kaikilla näillä kolmella tasolla – tapaus, kohtaaminen, ohjelma – antaa paljon tietoa yksittäisten ohjelmien ja koko ohjelmiston väkivaltaisuudesta.

Tänä keväänä julkistetun raportin tutkimustuloksista neuvosto haluaa korostaa erityisesti lasten piirrettyjen sisältöanalyysistä. Tutkimuksen mukaan lapsille tarkoitetuissa piirretyissä väkivallan osuus on varsin suuri, ja kuvaukset usein sisältävät useita niitä kontekstuaalisia tekijöitä, jotka vahvistavat haittavaikutuksia. Tutkimuksessa käytetyn väkivallan määritelmän mukaan monen osatekijän tulee esiintyä samanaikaisesti: kuvassa on oltava elollisia olentoja ja selkeä tarkoitus vahingoittaa ennen kaikkea fyysisesti (verrattuna emotionaaliseen ja psykologiseen).

Kyseeseen tulee ilmeinen väkivallan kuvaus, jossa fyysisen vallankäytön uhka on uskottava tai sitä käytetään toisen elollisen olennon tai ryhmän fyysiseen vahingoittamiseen. Väkivallan kuvaukseksi luetaan myös yksilön tai ryhmän kärsimien fyysisten seurausten kuvaaminen, vaikkei itse väkivallantekoa kuvattaisikaan.

Tutkimuksessa kiinnitetään paljon huomiota alle seitsemän vuoden ikäisiä lapsia puhutteleviin ohjelmiin. Piirretyt vaikuttavat heihin samalla tavoin kuin realistiset ohjelmat, koska kyky erottaa fantasia todellisuudesta on vasta kehittyvässä. Esimerkiksi 3-7 -vuotiaat eivät pysty kuinnolla erottamaan todellista ja epätodellista uhkaa toisistaan. He eivät myöskään osaa ajatella, että harmittomalta näyttävä hahmo voikin olla vaarallinen tai päinvastoin. Tämä muodostaa puolestaan ongelman silloin, kun yritetään valistaa lapsia todellisesta uhkasta, kuten kidnappaus tai hyväksikäyttö (Cantor 1996, 111). Tosin Annikka Suoninen (1996, 128-129) on omassa tutkimuksessaan todennut, että juuri piirretyissä jopa 3-vuotiaiden on helpompi tehdä ero fantasian ja todellisuuden välillä, ja näin opetella mediataitoja.

Amerikkalaistutkijat kuitenkin korostavat, että erityisesti pienille lapsille tarkoitetuissa piirretyissä tulisi väkivaltaisiin kuvauksiin ja niiden potentiaalisiin vaikutuksiin suhtautua vakavasti. Vanhempien tulisi tutkijoiden mukaan myös kiin-

nittää huomiota siihen, että varsin suuri osa piirrettyihin sisältyvästä väkivaltaisesta käyttäytymisestä jää rankaisematta, väkivallan tekijä voi olla muutoin kiehtova hahmo, väkivalta voi näyttää oikeutetulta ja sillä usein on varsin minimaalisia vaikutuksia hahmoille.

Väkivallan vastaisuus edelleen harvinaista

Vaikka tutkimuksessa löydettiin ohjelmista, joissa on väkivallan vastainen teema, väkivaltaa harvoin käytettiin vahvistamaan väkivallan vastaisia asenteita ja arvoja. Tutkimuksen mukaan vain harvat väkivallan vastaiset julkisen sektorin tietoisuuteen sisälsivät erityisiä ohjeita esimerkiksi kiista- ja vaaratilanteiden välttämiseksi. Ensimmäisen ja toisen vuoden tutkimustulosten mukaan näillä tietoisuuksilla ei juurikaan voida vaikuttaa nuorten asenteisiin. Väkivallan vastaisia kampanjoita suunnittelevien tulisikin siirtyä pelkistä "väkivalta on vahingollista" ilmoituksista näyttämään väkivallan seuraamuksia ja tarjoamaan rauhanomaisia ratkaisumalleja konflikteihin. Myöskään julkisten käyttö väkivallan vastaisten viestien välittäjinä ei toimi toivotulla tavalla, sillä nuorten silmissä he eivät ole uskottavia.

Yhtenä ratkaisuna arveluttavien ohjelmien aiheuttamaan ongelmaan amerikkalainen televisioteollisuus otti käyttöön luokittelusysteemit, joita elokuvateollisuus on käyttänyt jo pitkään. Myös äänilevyteollisuus taipui 1980-luvulla luokittelujen käyttöön sen jälkeen, kun Washingtonissa oli väännetty kättä heavyn seksistisistä ja väkivaltaisista sanoituksista. Luokittelusysteemin tarkoituksena oli taata sananvapaus artisteille, mutta samalla tarjota vanhemmille välineitä lastensa musiikinkuuntelun valvontaan. Sama ajatus on nyt takana v-sirun kehittämisessä. Vaikka tämä ajatus myötätuulella onkin mennyt eteenpäin jopa laiksi asti, se ei ole tapahtunut kritiikittä. Monissa lehtikirjoituksissa piikitellään amerikkalaisia sananvapauden rajoittamisesta ja vastuun siirtämisestä joko hallitukselle tai vanhemmille. Kärkevintä kritiikkiä ovat esittäneet ne, joiden mielestä v-siru antaa televisioteollisuudelle mahdollisuuden paeta vastuutaan ja tuottaa entistäkin väkivaltaisempia ohjelmia, sillä "vanhemmathan voivat sitten ohjelmoida sirunsa niin, etteivät juuri heidän lapsensa katso näitä ohjelmia". Mutta entä ne monet perheet, joissa uusinta teknologiaa ei ole, tai sitä ei osata tai välitetä hyödyntää? Joissa perheen tulotaso ei riitä viimeisimpien villitysten hankkimiseen, tai vanhempien energia ja aika lasten valvomiseen? Joissa asuinympäristö jo muodostaa riskitekijän, ja mahdolliset negatiiviset vaikutukset näin korostuvat ja kertautuvat?

Avuksi vanhemmille: luokittelut ja katseluohjeet

Juuri ennen ensimmäisen NTVS-raportin julkistamista kongressi sääti lain, jonka mukaan v-siru tulee pakolliseksi uusiin televisioihin vuoden 1998 alusta lähtien. Televisioteollisuuden tulisi sitä ennen laatia luokitteluohjelma uuden tekniikan hyödyntämiseksi. Uusi luokittelusysteemi otettiin käyttöön tämän vuoden alusta.

Kaksijakoisen luokittelun mukaan lapsille suunnatut ohjelmat on määritelty joko kaikille sallituiksi (Tv-Y) tai vain vanhemmille lapsille sopiviksi (Tv-Y7). Muut ohjelmat on luokiteltu kaikille sopiviksi (Tv-G), aikuisten valvontaa vaativiksi (Tv-PG), vanhempia voimakkaasti varoittaviksi (Tv-14) ja vain aikuisille sallituiksi (Tv-M). Vaikka NTVS ei ensimmäisen kahden vuoden aikana testannutkaan uutta luokittelusysteemiä, tutkimustulokset asettavat vakavia kysymyksiä aiemmin käytössä olleille, elokuvateollisuudesta lainatuille ja ikään perustuville luokitteluille. Ne ovat jossain määrin samanlaisia kuin nyt käytössä oleva systeemi, jossa merkinnät eivät kerro mitään ohjelman sisällöstä. Varovaisin arvio tutkimustuloksista on,

että nyt käyttöön otettujen, uusien luokittelujen vaikutuksia on syytä tutkia tarkkaan. Madison-Wisconsinin tutkijoiden arvion mukaan ikään perustuvien luokittelusysteemien mahdolliset tahattomat negatiiviset vaikutukset – esimerkiksi lasten halu katsoa juuri heiltä iän perusteella kiellettyjä ohjelmia – tulisi tarkoin ottaa huomioon.

Tutkimuksen toisen vuoden aikana tarkasteltiin sitä, miten ohjelmien luokittelu ja katseluohjeet vaikuttavat lasten katselupäätöksiin. Tarkasteltavana oli myös televioteollisuuden tapa käyttää luokitteluita ja ohjeita. Kokeeseen osallistui 374 5-15 vuotiasta lasta Wisconsinin osavaltion Milwaukeeen julkisista kouluista. Heille jaettiin kirjasia, joissa oli kuvattu kahdeksan erilaista televisio-ohjelmaa ja elokuvaa. Lasten tuli ilmoittaa, kuinka kovasti he halusivat kulloisenkin ohjelman nähdä. Vastata sai nimettömänä, ja lapsille kerrottiin, että vastaukset vaikuttaisivat siihen, mitä ohjelmia heille näytettäisiin. Jokaisessa kirjassessa oli samat ohjelmat samoilla lyhyillä selostuksilla, mutta ohjelmille merkitty luokittelu sen sijaan vaihteli kirjasesta toiseen.

Ensimmäisen vuoden tutkimustulokset osoittivat, että elokuvateollisuuden käyttämällä luokittelulla (G, PG, PG-13, R) oli epätoivottuja vaikutuksia, kuten kiinnostuksen herääminen kiellettyjä ohjelmia kohtaan. Esimerkiksi PG-13 herätti sekä vanhempien tyttöjen että nuorempien poikien kiinnostuksen. (Cantor, Harrison ja Nathanson 1997, 271.) Tämän vuoksi toisena vuonna testattiin kahdeksaa erilaista luokittelusysteemiä. Itse kategorioiden ohjaavuuden ohella tutkimuksessa tarkasteltiin sitä, miten taustamuuttujat kuten aggressiivisuus, televisionkatselutottumukset ja vanhempien valvonta vaikuttavat luokitteluiden ja ohjeiden merkittävyyteen. ”Kielletty hedelmä” -efektin selvittämiseksi lapsille tarjottiin tietoa ohjelmien sisällöstä ja pyydettiin heitä arvioimaan, minkä ikäisille lapsille ohjelma olisi sopiva. Lisäksi tutkimusviikon ohjelmien luokittelu tutkittiin.

Aiemmin käytössä olleet ikään perustuvat luokittelut lähinnä lisäsivät lasten mielenkiintoa kiellettyjä ohjelmia kohtaan, sen sijaan sisältöön perustuvissa luokitteluissa ei havaittu samanlaista vaikutusta. Erityisesti elokuvateollisuuden käyttämät, rajoittavat kategoriat kiehtoivat aggressiivisia ja paljon tv:tä katsovia lapsia katsomaan ohjelmia, joita ei ole luokiteltu heille sopiviksi. Lapset, joiden vanhemmat ovat kiinnostuneita jälkikasvunsa katselusta, eivät kovin herkästi halua katsoa heiltä kiellettyjä ohjelmia. Monet luokitteluista ohjasivat lapsen odotuksia ohjelman sisällön kohdalla, mutta eivät tehneet väkivaltaiseksi luokiteltuja ohjelmia yhtään kiinnostavammiksi. Luokittelut, joissa esiintyy sanonta ”vanhempien valvonta suotavaa” houkuttelevat kaikkein eniten lapsia, etenkin poikia, katsomaan heiltä kiellettyjä ohjelmia. Eri kanavat käyttivät PG (parental guidance) ja PG-13 luokitteluja perin sekavasti. Vain 3% ohjelmista oli ohjein varustettu tutkimusajankohtana. (Cantor, Harrison, Nathanson 1997, 269.)

Sirullako arveluttavia televisio-ohjelmia vastaan?

Jotta v-sirusta olisi vastaavaa hyötyä, täytyisi luokittelusysteemin toimia. Sen pitäisi kertoa vanhemmille olennaisia asioita ohjelmien sisällöistä. Tarve kontrolloida lasten katsomisia nousee tietenkin ohjelmatarjonnasta ja kanavien paljoudesta käsin, mutta toisaalta myös yhteiskunnan polttavista ongelmista, kuten raportoidun väkivallan määrän lisääntymisestä tällä vuosikymmenellä. Tilastojen mukaan yhä useammat ja nuoremmat lapset ratkaisevat ongelmiaan jopa aseelliseen väkivaltaan turvautuen. Televisio ei tietenkään ole pääsyyllinen ongelmiin. Niiden ratkaisua ei kuitenkaan yhtään auta se, että televisio tarjoaa kasapäin materiaalia, joka on vähintäänkin arveluttavaa asenteiden oppimista ajatellen.

Yhden miehen sotaan amerikkalaista televisiokulttuuria vastaan lähti Token-TV:n keksijä, isä, joka väsyi päivittäin kinaamaan lastensa kanssa siitä, kuinka pal-

jon nämä saavat katsoa televisiota. Hän kehitteli pelimarkkasysteemin, jonka patentoi ja aikoo laittaa laajamittaiseen tuotantoon. Idea perustuu siihen, että televisioon liitetään 'rahastuslaite', jolloin sitä voi katsoa vain muovikolikoita vastaan. Kun vanhemmat sitten antavat lapsilleen tietyn määrän kolikoita, lapset joutuvat pakosta opettelemaan valikoivaa katsomista, koska eivät voi tuijottaa televisiota aamusta iltaan. Yksi kolikko antaa vain puoli tuntia katseluaikaa. (Becker 1997.) Tämäkään ei välttämättä ole ratkaisu muuhun kuin katselun määrään – lapsihan voi valita katsoakseen juuri ne ohjelmat, joilta vanhemmat häntä haluaisivat suojella.

NTVS-tutkimuksen toisen vuoden päätteeksi tutkijat ja neuvosto päätyivätkin suosittelemaan mm. seuraavia asioita:

Televisioteollisuuden tulisi tuottaa enemmän ohjelmia, joissa on vähemmän väkivaltaa. Jos ohjelmassa esiintyy väkivaltaa, sen määrä tulisi pitää mahdollisimman alhaisena. Väkivallan esittämisessä voisi myös käyttää luovuutta: väkivaltaisesta käyttäytymisestä tulisi rangaista. Väkivallan negatiivisia seurauksia, sekä lyhyt- että pitkäaikaisia, pitäisi tuoda paremmin esille. Konfliktitilanteiden ratkaisuun pitäisi tarjota muita vaihtoehtoja sekä välttää väkivallan esittämistä oikeutettuna. Väkivallan vastaisten teemojen käyttöä tulisi suosia nykyistä enemmän, ja ohjelmien esitysajankohtia voisi miettiä tarkemmin.

Tutkijat myös suosittavat sisältöön perustuvia luokituksia ikään perustuvien asemesta, koska ne eivät yhtä voimakkaasti ohjaa lapsia katsomaan heille sopimattomiksi luokiteltuja ohjelmia. Sisältöön perustuvien luokittelujen avulla vanhempien on myös helpompi arvioida, mitä juuri heidän lapsensa voivat katsoa.

Vaikka muutamat kanavat ovatkin jo reagoineet suosituksiin siirtämällä nuoremille sopimattomia ohjelmia myöhäisempään esitysajankohtaan, riittää televisiomaiseman yleiskuvan korjaamisessa töitä. Monet ovat epäilleet, että suurin osa ihmisistä ei osaa ohjelmoida siruaan, tai että tietotekniikan hyvin hallitsevat lapset päihittävät vanhempansa tässä mittelössä. Lapset voivat myös livahtaa naapuriin katsomaan sitä, mitä eivät kotonaan saa näkyviin. Muutos on kuitenkin jo käynnistynyt, ja sen etenemisessä toivotaan niin vanhempien, tutkijoiden kuin televisioteollisuuden ottavan vastuun.

Kirjallisuus:

- Becker, Dave (1997)
Pay-as-you-go TV. *Wisconsin State Journal*, April 4.
- Boliek, Brooks (1997)
TV content law might be billed as emergency. *The Hollywood Reporter*, May 7.
- Cantor, Joanne (1994)
Fright reactions to mass media. Teoksessa Bryant and Zillmann (toim.), *Media Effects. Advances in theory and research*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Cantor, Joanne (1996)
Television and children's fear. Teoksessa MacBeth (toim.): *Tuning in to young viewers. Social science perspectives on television*. Thousand Oaks: Sage.
- Cantor, Joanne & Kristen Harrison & Amy Nathanson (1997)
Ratings and advisories for television programming. University of Wisconsin-Madison study (kopio käsikirjoituksesta).
- Carmody, John (1997)
The TV column. *The Washington Post*, April 24.
- Chen, Milton (1997)
Parent's guide to kids' TV. *Tv-Guide*, March 15-21.
- Federman, Joel (ed.) (1997)
National Television Violence Study, volume 2. Executive summary. Santa Barbara: Center for Communication and Social Policy, University of California, Santa Barbara.
- Fiske, John (1996)
Media matters. *Everyday culture and political change*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Fleming, Charles (1997)
Teach your children well. *Tv-Guide*, April 26-May 2.
- GH (1985)
Hearing before the Committee on Commerce, Science, and Transportation, United States Senate, Ninety-ninth Congress, First Session on Contents of Music and the Lyrics of Records. September 19, 1985. S.HRG. 99-529. Washington: U.S. Government Printing Office.
- GH (1994)
Hearing before the Subcommittee on Juvenile Justice of the Committee on the Judiciary United States Senate. One Hundred Third Congress, Second Session to Examine the Violent and Demeaning Imagery in Popular Music on American Youth. February 23, 1994. S.HRG. 103-1005. Washington: U.S. Government Printing Office.
- GH (1997)
Hearing before the Subcommittee on Oversight of Government Management, Restructuring, and the District of Columbia of the Senate Governmental Affairs Committee, United States Senate on "Government and Television: Improving programming without Censorship. April 16, 1997. *Federal News Service*.
- Hilmes, Michele (1997)
Radio voices. *American Broadcasting, 1922-1952*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Kytömäki, Juha (1991)
They probably have some internal system which tells them what's good television and what isn't. Parental control and mediation of TV viewing in families with schoolchildren. Teoksessa Alasuutari & Armstrong & Kytömäki: *Reality and Fiction in Finnish TV viewing. Research report 3/1991*. Helsinki: Oy Yleisradio Ab Research & Development.
- Mendoza, Manuel (1997)
Video helps parents to teach kids about TV. *Wisconsin State Journal*, April 8.
- Mifflin, Lawrie (1997)
TV Notes; V,S and L? O Canada! *The New York Times*, May 7.
- Placente, Steve (1997)
Hollings demands TV ratings system. *The Post and Courier*, April 26.
- Ratnesar, Romesh (1997)
Hollywood shuffles. *The New Republic*, May 12,14.
- Stern, Christopher (1997)
Senate panel wields big stick on content ratings. *Variety*, May 5 - May 11.
- Storey, Michael (1997)
Parents, rate this! *Arkansas Democrat-Gazette*, April 22.
- Suoninen, Annikka (1996)
Telesioväkivalta ja suomalaislapset. Teoksessa Werner (1996).
- Werner, Anita (1996)
Lapset ja televisio. Suomalaisen laitoksen toimittanut Annikka Suoninen, suomentanut Kaisu Rättyä. Helsinki: Gaudeamus.
- Zoglin, Richard (1996)
Chips Ahoy. *Time*, February 19.